

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ

Institut mezioborových studií Brno

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Spolupráce školy a rodiny

Vedoucí bakalářské práce:
PhDr. Dana Knotová, Ph.D

Vypracovala:
Petra Volková

Brno 2008

Obsah

Úvod.....	1
O škole a rodině.....	3
1.Škola.....	3
1.1.Vývoj školství v českých zemích.....	3
1.1.Struktura českého školství.....	5
1.2.Funkce školy.....	6
1.3.Pojetí základního vzdělávání.....	6
1.4.Cíle základního vzdělávání a klíčové kompetence.....	8
2.Rodina.....	10
2.1.Funkce rodiny.....	10
2.2.Rodičovská péče.....	12
3.Spolupráce školy a rodiny.....	15
3.1.Základ spolupráce.....	15
3.2.Počátek spolupráce.....	19
3.3.Zápis do první třídy.....	21
3.4.Školička.....	22
3.5.Třídní schůzky.....	24
3.6.Konzultace.....	25
3.7.Třídní výlety.....	26
3.8.Školní představení.....	27
3.9.Výuka cizinců.....	28
3.10.Speciální vzdělávací potřeby.....	29
3.11 Profesní poradenství.....	31
3.12 Komunikace.....	32
Spolupráce v praxi.....	33
1.Dotazník a hypotézy.....	34
1.1.Postup tvorby dotazníku.....	34
1.2.Pracovní hypotézy.....	36
2.Žáci.....	36
2.1.Vyhodnocení odpovědí.....	37
3.Rodiče.....	41
3.1.Vyhodnocení odpovědí.....	42
4.Učitelé.....	44
Závěr.....	46
Resumé.....	48
Seznam použité literatury.....	51

Úvod

Spolupráce školy a rodiny. Těžko bychom mohli najít jinou instituci, která by měla srovnatelný vliv na formování mladého člověka, jakou je rodina a škola. Z tohoto hlediska je spolupráce obou těchto institucí naprosto klíčová.

V současné době se řeší především otázka nízkého počtu dětí na nijak zvlášť se neměnicí počet škol. Školy a především základní školy „bojují“ o každé dítě a to bez ohledu na jejich zvláštní nadání. Základní školy se předhánějí, která z nich nabídne lepší služby pro žáky i jejich rodiče. Ani rodiče ovšem nezůstávají pozadu a snaží se právě tu svou vybranou školu nějakým vhodným způsobem podpořit a v očích okolí z ní udělat ještě lepší. A v tuto chvíli se již začíná formovat cíl této bakalářské práce.

Cílem této práce tedy je pokusit se zmapovat jednu základní školu. Bude-li to možné pokusit se popsat jaké formy spolupráce zde volí, které jsou vhodné a které se osvědčují v praxi. Formy spolupráce postupně rozebrat a zjistit jaké výhody mají pro školu a pro žáky. Pro tuto formu činnosti bych ráda použila metodu pozorování a aktivní spolupráce se školou.

Také by bylo zajímavé zjistit názory všech tří subjektů nezávisle na sobě – tedy učitelů, žáků i rodičů. Zde bych ráda použila metodu dotazníku. Zde bych ráda použila dotazníkovou metodu, takže práce nebude čistě popisná, ale bude obsahovat i empirickou část. Při dotazníkovém zjišťování bych se chtěla zabývat především otázkami příprav do školy – jak se děti připravují, zda jim rodiče pomáhají apod. Dále otázkami školních akcí – a to, zda rodiče podporují své děti k tomu, aby jednak reprezentovali svou školu a jednak aby spolupracovali se školou při všech jejich aktivitách. Zhodnotit, zda rodiče podporují své děti při školní docházce všeobecně a jaký zaujímají postoj vůči škole a potažmo ke svým dětem.

O škole a rodině

Tato kapitola se bude zabývat především teoretickým vymezením pojmů jako škola a rodina. Detailně se v ní proberou jejich základní funkce a také možnosti a způsoby jejich spolupráce.

1. Škola

Tento oddíl je zaměřen na první zkoumanou instituci a to školu. A to jak z hlediska historie školství u nás, tak i jednotlivé funkce a aspekty působení na žáky.

1.1. Vývoj školství v českých zemích

První základní školy byly zřizovány církví již v průběhu 11. století. Povinnou docházku do základní školy v Česku ustanovila Marie Terezie v roce 1774. Povinná docházka byla tehdy šestiletá, s výjimkou pro letní období, kdy děti na vesnici pomáhaly při polních pracích, a proto se nemusely školní docházky zúčastňovat.

Po roce 1918 byla povinná školní docházka ustanovena devítiletá a základní školy byly rozděleny na dva stupně.

Devátá třída byla zrušena v 70. letech 20. století, čímž došlo ke zkrácení školy na 8 ročníků. Povinná školní docházka byla ovšem prodloužena na 10 let, tedy každý absolvent základní školy musel pokračovat ve studiu na gymnáziu, středním odborném učilišti nebo střední odborné škole. V roce 1990 byla povinná desetiletá docházka opět zkrácena na 9 let a postupně byla na základních školách zavedena zpět devátá třída, nejprve nepovinná, ale od roku 1996 (výjimečně až 1997) pak povinná.

Po roce 1989 byla důležitým předpokladem pro vnitřní reformu škola proměna obsahu vzdělávání. Novela č. 171/1990 Sb. umožnila vznik soukromých a církevních škol s určitým prostorem pro tvorbu vlastních vzdělávacích programů. Státní základní školy se obsahových změn dočkaly o něco později.

Od školního roku 1991/1992 začaly platit upravené učební osnovy, které přinesly deideologizaci, uvolnění striktní závaznosti učebního plánu a osnov a tím vytvořily určitý prostor pro autonomii učitele a nové metody a formy práce. Byl také zrušen státní monopol na učebnice a otevřen prostor pro tvorbu alternativních učebnic. V současné době existuje velké množství učebnic pro primární školu, na jejichž vzniku se podílejí také učitelé z praxe. Tato skutečnost s sebou mimo jiné přináší problém kvality a kritérií výběru učebnic.

Významnou měrou se učitelé primárních škol podíleli také na tvorbě vzdělávacích programů. Nejdříve to byl projekt Obecná škola, který byl od školního roku 1993/1994 ověřován jako alternativní vzdělávací program otevírající prostor pro metodicko-organizační inovace (integrace učiva, vyučování v blocích, projekty, variabilní členění vyučovacího času podle aktuální situace ve třídě a slovní hodnocení). Učitelé se angažovali v práci na dalších programech, zejména v projektu Národní škola, Živá škola, Reálná škola, Česká škola waldorfského typu apod. Tyto programy nabízejí rozmanitá řešení nejen v oblasti obsahu učiva, ale i v oblasti metod a organizačních forem vyučování.

1.1. Struktura českého školství

V úvodu je třeba se zmínit i o struktuře českého školství, které se po roce 1989 respektive po roce 1992 změnila.

Preprimárním stupněm školství označujeme předškolní vzdělání, které probíhá zpravidla od 3 až 6 let dítěte (možno do 7 let, pokud má dítě odklad povinné školní docházky).

Primárním školství označujeme 1. až 5. ročník základní školy, na které navazuje nižší sekundární / střední školství, mluvíme o 6. až 9. ročníku základní školy a nižších stupních 6 – 8 letých gymnázií, která jsou již zakončena maturitní zkouškou.

Dále navazuje vyšší sekundární / střední školství, zde mluvíme o veškerých středních školách, tj. gymnázia, střední odborné školy, odborná učiliště aj., které bývají zakončeny maturitní zkouškou (odborná učiliště na kratší dobu 4 let jen závěrečnou zkouškou).

Následuje postsekundární vzdělávání nezahrnuté do terciárního. Patří sem například pomaturitní studium na jazykových školách s akreditací MŠMT ČR.

Tato struktura školství dále pokračuje v prvním stupni terciárního vzdělávání, které je rozděleno na magisterské studium v délce 4 – 6 let a bakalářské studium koncipované jako konečné nebo studium vyšší odborné školy aj.

Druhý stupeň terciárního vzdělávání zahrnuje doktorský studijní program ukončený titulem Ph. D.

1.2. Funkce školy

Škola má k dispozici odborně připravené učitele, vychovatele, učební a výchovné metody. Na rozdíl od rodiny, kde je výchova výrazně individuální, je škola společenskou institucí. Je zřizována s ohledem na společenské potřeby a má následující funkce:

1. *kvalifikační* – znamená, že žák získává ve škole znalosti, které se jeví jako žádoucí pro jeho pozdější život,
2. *selekční* – znamená, že žáci jsou podle svých školních výsledků tříděni, čímž se řídí možnost zaujmout jisté zaměstnanecké pozice, společenskou prestiž a materiální uspokojení,
3. *integrační* – znamená, že žáci jsou uváděni do společnosti způsobem pokud možno nekonfliktním. K tomu slouží výchova k jistým postojům, přesvědčení a chování (přesnost, svědomitost, spolehlivost, ochota ke spolupráci, loajalita vůči státu).

1.3. Pojetí základního vzdělávání

Základní vzdělávání navazuje na předškolní vzdělávání a na výchovu v rodině. Je jedinou etapou vzdělávání, kterou povinně absolvuje celá populace žáků ve dvou obsahově, organizačně a didakticky navazujících stupních.

Základní vzdělávání na 1. stupni usnadňuje svým pojetím přechod žáků z předškolního vzdělávání a rodinné péče do povinného, pravidelného a systematického vzdělávání. Je založeno na poznávání, respektování a rozvíjení individuálních potřeb, možností a zájmů každého žáka (včetně žáků se speciálními vzdělávacími potřebami). Vzdělávání svým činnostním a praktickým charakterem a uplatňováním odpovídajících metod motivuje žáky k dalšímu učení, vede je k učební aktivitě a k poznání, že je možné hledat, objevovat, tvořit a nalézat vhodnou cestu řešení problémů.

Základní vzdělávání na 2. stupni pomáhá žákům získat vědomosti, dovednosti a návyky, které jim umožní samostatné učení a utváření takových hodnot a postojů, které vedou k uvážlivému a kultivovanému chování, k zodpovědnému rozhodování a respektování práv a povinností občana našeho státu i Evropské unie. Pojetí základního vzdělávání na 2. stupni je budováno na širokém rozvoji zájmů žáků, na vyšších učebních

možnostech žáků a na provázanosti vzdělávání a života školy se životem mimo školu. To umožňuje využít náročnější metody práce i nové zdroje a způsoby poznávání, zadávat komplexnější a dlouhodobější úkoly či projekty a přenášet na žáky větší odpovědnost ve vzdělávání i v organizaci života školy.

Základní vzdělávání vyžaduje na 1. i na 2. stupni podnětné a tvůrčí školní prostředí, které stimuluje nejschopnější žáky, povzbuzuje méně nadané, chrání i podporuje žáky nejslabší a zajišťuje, aby se každé dítě prostřednictvím výuky přizpůsobené individuálním potřebám optimálně vyvíjelo v souladu s vlastními předpoklady pro vzdělávání. K tomu se vytvářejí i odpovídající podmínky pro vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. Přátelská a vstřícná atmosféra vybízí žáky ke studiu, práci i činnostem podle jejich zájmu a poskytuje jim prostor a čas k aktivnímu učení a k plnému rozvinutí jejich osobnosti. Hodnocení výkonů a pracovních výsledků žáků musí být postaveno na plnění konkrétních a splnitelných úkolů, na posuzování individuálních změn žáka a pozitivně laděných hodnotících soudech. Žákům musí být dána možnost zažívat úspěch, nebát se chyby a pracovat s ní.

V průběhu základního vzdělávání žáci postupně získávají takové kvality osobnosti, které jim umožní pokračovat ve studiu, zdokonalovat se ve zvolené profesi a během celého života se dále vzdělávat a podle svých možností se aktivně podílet na životě společnosti.

1.4. Cíle základního vzdělávání a klíčové kompetence

Základní vzdělávání má žákům pomoci utvářet a postupně rozvíjet klíčové kompetence a poskytnout spolehlivý základ všeobecného vzdělání orientovaného zejména na situace blízké životu a na praktické jednání. V základním vzdělávání se proto usiluje o naplňování těchto cílů:

1. umožnit žákům osvojit si strategie učení a motivovat je pro celoživotní učení

2. podněcovat žáky k tvořivému myšlení, logickému uvažování a k řešení problémů
3. vést žáky k všestranné, účinné a otevřené komunikaci
4. rozvíjet u žáků schopnost spolupracovat a respektovat práci a úspěchy vlastní i druhých
5. připravovat žáky k tomu, aby se projevovali jako svěbytné, svobodné a zodpovědné osobnosti, uplatňovali svá práva a naplňovali své povinnosti
6. vytvářet u žáků potřebu projevovat pozitivní city v chování, jednání a v prožívání životních situací; rozvíjet vnímavost a citlivé vztahy k lidem, prostředí i k přírodě
7. učit žáky aktivně rozvíjet a chránit fyzické, duševní a sociální zdraví a být za ně odpovědný
8. vést žáky k toleranci a ohleduplnosti k jiným lidem, jejich kulturám a duchovním hodnotám, učit je žít společně s ostatními lidmi
9. pomáhat žákům poznávat a rozvíjet vlastní schopnosti v souladu s reálnými možnostmi a uplatňovat je spolu s osvojenými vědomostmi a dovednostmi při rozhodování o vlastní životní a profesní orientaci

Klíčové kompetence představují souhrn vědomostí, dovedností, schopností, postojů a hodnot důležitých pro osobní rozvoj a uplatnění každého člena společnosti. Jejich výběr a pojetí vychází z hodnot obecně přijímaných ve společnosti a z obecně sdílených představ o tom, které kompetence jedince přispívají k jeho vzdělávání, spokojenému a úspěšnému životu a k posilování funkcí občanské společnosti.

Smyslem a cílem vzdělávání je vybavit všechny žáky souborem klíčových kompetencí na úrovni, která je pro ně dosažitelná, a připravit je tak na další vzdělávání a uplatnění ve společnosti. Osvojování klíčových kompetencí je proces dlouhodobý a složitý, který má svůj počátek v předškolním vzdělávání, pokračuje v základním a středním vzdělávání a postupně se dotváří v dalším průběhu života. Úroveň klíčových kompetencí, které žáci dosáhnou na konci základního vzdělávání, nelze ještě považovat za ukončenou, ale získané klíčové kompetence tvoří neopomenutelný základ žáka pro celoživotní učení, vstup do života a do pracovního procesu.

Klíčové kompetence nestojí vedle sebe izolovaně, různými způsoby se prolínají, jsou multifunkční, mají nadpředmětovou podobu a lze je získat vždy jen jako výsledek celkového procesu vzdělávání. Proto k jejich utváření a rozvíjení musí směřovat a přispívat veškerý vzdělávací obsah i aktivity a činnosti, které ve škole probíhají.

V etapě základního vzdělávání jsou za klíčové považovány kompetence k učení, k řešení problémů, komunikativní, sociální a personální, občanské a kompetence pracovní.

2. Rodina

Tato část je zaměřena na druhou z institucí – rodinu. Její vliv je největší v prvních letech života člověka, ale s nástupem do školy její vliv slábne a to právě na úkor školy.

2.1. Funkce rodiny

Rodina v současnosti vystupuje jako společně žijící malá skupina lidí spojená pokrevními svazky a úzkými citovými vazbami. Rodina se však v průběhu dějin vyvíjela a s ní se měnilo i postavení jejích jednotlivých členů.

Rodinu současnosti je možno považovat za institucionalizovaný sociální útvar nejméně tří osob, mezi nimiž existují rodičovské, příbuzenské nebo manželské vazby. Zá-

kladem rodiny ve všech dosud známých společnostech je dyadický pár – muž a žena, tj. nějaká forma manželství nebo partnerství. Rodina je tedy postavena na partnerství osob opačného pohlaví, které mají trvalejší ráz, a na příbuzenství. Výchozím znakem každé rodiny je existence nejméně jednoho dítěte bez zřetele na jeho věk.

Rodina ve svém souhrnu zajišťuje mnoho činností – zabezpečuje své členy hmotně, pečuje o zdraví, výživu a kulturní návyky svých členů, vytváří specifické socializační a výchovné prostředí pro děti, předává jim kulturní dědictví, vštěpuje jim morální postoje, ovlivňuje je, usměrňuje, chrání a podporuje.

Za základní funkce rodiny jsou považovány funkce ekonomicko-zabezpečovací, biologicko-reprodukční, výchovná a funkce odpočinku a regenerace tělesných a duševních sil.

Ekonomicko-zabezpečovací funkce má několik aspektů. Každý z nich je závažný nejen pro existenci rodiny, ale také pro rozvoj ekonomického systému společnosti. Jejich podstata spočívá v začlenění rodinných příslušníků do výrobní nebo nevýrobní sféry v určitých profesích, v místech s určitými nároky na pracovní síly, jejich kvalifikaci a podobně. Rodina je také jakousi jednotkou, která má k dispozici určité finanční a materiální prostředky, které využívá, investuje, ukládá a tím více či méně přispívá ke stabilitě ekonomického systému společnosti. Na rodičích spočívá podstatná část odpovědnosti za zabezpečení materiálních podmínek pro zdravý a plnohodnotný vývoj dětí. I když stát usnadňuje některé z těchto zaopatřovacích úkolů svými sociálními opatřeními, znamenají děti pro současnou rodinu velké finanční zatížení.

Rodina má ve vyspělých společnostech hlavní odpovědnost za výchovu svých dětí. Tato odpovědnost vychází z historických a kulturních tradic života společnosti a je zakotvena v jejích právních a mravních normách. V životě rodiny se v pozitivním i negativním smyslu promítají celkové dlouhodobé důsledky výchovy jejích dětí. Od určitého věku dětí nemůže rodina zabezpečit komplexní a multikulturní rozvoj dítěte svými vlastními silami. Je v tomto směru odkázána na spolupráci s jinými specializovanými institu-

cemi. Škola a ostatní výchovné instituce odpovídají vždy jen za některou dílčí oblast výchovy a ani v těchto případech není parciální odpovědnost zcela autonomní. Rodiče například rozhodují o výběru vzdělávací instituce pro své dítě, ovlivňují jeho vztah ke vzdělávání vůbec, v některých případech platí školné, významně působí při výběru povolání a podobně.

Z postavení rodiny vůči ostatním činitelům výchovy působícím na dítě (škola a učitelé, sportovní, zdravotnické, ekologické organizace, masmédia) vyplývá několik obecných závěrů, které zároveň charakterizují rodinu jako výchovného činitele:

1. rodiče jsou nejdůležitějšími vychovateli, všichni ostatní vychovatelé mohou pouze doplňovat to, čeho ve výchově dosáli rodiče,
2. rodiče nejsou odpovědní jen za výchovu svých dětí v rodinném prostředí, ale za jejich výchovu vůbec.

2.2. Rodičovská péče

První sociální vztah malého dítěte je vztah k matce nebo její náhradě. Mezi prvními věcmi, které dítě rozlišuje, je její hlas, obličej spolu se specifickým způsobem, jak s kojencem zachází. Vzhledem k těsnosti tohoto vztahu a k jeho nespornému významu pro socializaci dítěte mu dětští psychologové věnovali četné výzkumy. Toto rané sociální sepětí mezi dítětem a jeho hlavní pečující osobou se obvykle nazývá připoutání. V rodinách, kde těsné vazby s dětmi mají oba rodiče, se může vztah připoutání utvořit stejně k matce i k otci. Připoutání k otci se ovšem vyvíjí pomaleji a zpočátku závisí na množství času, který otec s dítětem stráví.

Existuje výrazná souvislost mezi způsoby rodičovské péče a následným chováním dítěte. Jeden z modelů pro utřídění stylů rodičovské péče v dětství popsali Mccobyová a Martin (1983). Pokrývá oblast normální, nepoškozující rodičovské péče. Popisuje dvě hlavní dimenze chování rodičů. První dimenze je založena na kontrastu péče vyžadující-

cí/ ovládající a péče nevyžadující / neovládající. Druhá dimenze proti sobě staví péči přijímající / reagující / na dítě orientovanou a péči odmítající / nereagující / orientovanou na rodiče. Tyto dvě dimenze se vzájemně kombinují, a tak dávají čtyři odlišné vzorce chování v péči o děti.

Z pohledu rodičů tedy můžeme mít autoritativní, autoritářský, shovívavý a zanedbávající styly výchovy. Tyto styly představují přístup k dítěti a jeho následné chování.

Autoritativní typ výchovy vyžaduje, aby se děti chovaly rozumně a společensky na úrovni odpovídajícím jejich věku a schopnostem a rodičovská rozhodnutí bývají dětem zdůvodňována. Tento typ výchovy má za následek chování dítěte, které je nezávislé, sebeprosazující, kamarádské vůči vrstevníkům a spokojené.

Autoritářský typ výchovy prosazuje moc a ovládnutí bez vřelosti a bez oboustranné komunikace, vyžaduje poslušnost a úctu k autoritě. Ovšem má za následek sklon k sociální izolaci. Dívky bývají závislé a chlapci mívají sklon k agresivitě vůči vrstevníkům.

Shovívavý typ výchovy od dětí žádá málo, je přijímací, reagující a orientovaný na děti. Důsledkem bývá převládající pozitivní a citové ladění, avšak dítě bývá často nezralé, neovládá své impulsy, nedokáže spoléhat na sebe a má sklon k agresivitě.

U typu rodičovské výchovy zanedbávající je rodič často příliš zaměstnaný svými činnostmi, bez zájmu o to, čím se děti zabývají. Vyhýbá se oboustranné komunikaci a málo si všímá názorů nebo citů dítěte. To vede ke sklonům k náladovosti a nedostatku soustředění. Dítě bývá rozmařilé, neovládá své city a impulsy. Často ani nestojí o školní výuku a chodí za školu.

Je samozřejmé, že někteří rodiče mohou svůj rodičovský styl v průběhu doby měnit. Dochází k tomu pod vlivem vnějších okolností, v závislosti na vnímání vztahu k dětem v dané chvíli a také na okamžité vlastní náladě a citovém rozpoložení. Někteří rodiče mohou být nevyhranění a zaujímají postavení někde mezi právě popsány styly. Přesto

však tento model čtyř stylů a jim odpovídajících projevů u dětí poskytuje cenné praktické vodítko v oblasti vzorců rodičovské péče a typických způsobů dětského chování.

Přicházejí-li děti z domácího prostředí, které jim vštěpuje výrazně odlišné normy oproti škole, prožijí téměř nevyhnutelně názorový a citový konflikt. Dochází k tomu zvláště v případech, kdy příslušníci rodiny patří k etnické menšině, ke skupině sociálně a ekonomicky oslabených obyvatel, nebo kdy jde o rodinu agresivní a násilnou. Školy obecně kladou důraz na sebeovládání, ambice, pracovitost, na respekt k autoritě, na slušné chování a nenásilí. To může být dítěti z prostředí s odlišnou soustavou hodnot velmi vzdálené.

Jestliže se dítě přizpůsobí a školní hodnoty přenáší domů, může zjistit, že v nejlepším případě mu nejsou nic platné a nejhorším případě za ně sklídí výsměch nebo trest. To samé může nastat i v opačném případě, kdy dítě přenáší hodnoty své kultury, sociální skupiny či rodiny do školy. Konflikt mezi rozdílnými normami domova a školy může dítě vyřešit pouze tak, že buď přijme dvojí měřítko a chová se jinak ve škole a jinak doma, nebo buď školu, nebo domov zavrhne. V prvním případě si způsobí problémy s osobní identitou, ve druhém se mu vede zle v té instituci, kterou odmítá.

3. Spolupráce školy a rodiny

Funkce a kompetence školy a rodiny se v mnoha ohledech překrývají. Je proto logické, že mezi oběma institucemi musí být nějaká forma komunikace, v ideálním případě spolupráce. Význam rodiny není z hlediska vzdělávání omezen pouze na to, že poskytuje dítěti domácí prostředí, v němž se cítí chráněno. Je také potřeba, aby se rodiče aktivně zajímali o jeho školní vzdělávání, neboť tento zájem má pozitivní souvislost se školními pokroky dítěte. Svým zájmem o jeho vzdělávání mu rodiče dávají najevo, jaký význam přisuzují jeho dobrému školnímu prospěchu a také jaký význam přisuzují jemu jako osobě. Zájem rodičů se mimo jiné projevuje tím, že nabízejí dítěti pomoc při jeho domácí přípravě na vyučování. Dobře fungující rodiče podporují práci školy a ztožňují se s jejími kritérii a hodnotami. Znaří učitele svého dítěte a bývají připraveni ob-

racet se k nim o radu. Učitelé se tak dozvídají více o prostředí dítěte, s rodiči mohou probírat výukové problémy a využívat jejich případnou pomoc.

3.1. Základ spolupráce

V tomto případě pod pojmem spolupráce rozumíme především působení dvou stran, školy a rodiny, na jeden prvek, kterým je žák – dítě. Když mluvím o působení, mám na mysli hlavně výchovné působení. Je tedy třeba, aby jak škola, tak rodina působila na dítě jednotným přístupem.

Výchovným partnerstvím školy a rodiny chápeme jako rovnoprávné a plnohodnotné vstupování rodičů do vztahů se školou v zájmu péče o děti, jejich výchovu a vzdělávání. Zapojování rodičů do školního procesu jejich dětí vychází obvykle ze zájmu rodičů o lepší péči o dítě, neboť jakmile se rodiče aktivně zapojí do školních akcí, zajímají se o to čím, proč a jak je dítě úspěšné ve škole, ve většině případů má toto kladný vliv na výsledky dítěte a jeho postoje jak ke škole, tak k učení.

Základem spolupráce je tedy jednak vstřícnost školy jako instituce, jejíž nejlépe všech pedagogických pracovníků a dále vstřícnost rodičů ze strany druhé. Zprvu se tedy zaměříme na rodiče a později na školu, jaké má vlastní nápady spolupráce s rodiči.

Pokusme si rodiče rozdělit do čtyř základních skupin přístupů ke škole. Rodiče tedy mohou být vůči škole zákazníci, partnery (výchovní a sociální), občany, ale také mohou vystupovat vůči škole jako problém.

Problémové rodiče můžeme charakterizovat ve třech základních podobách. V první řadě je to skupina rodičů, které bychom mohli označit za nezávislé. Nezávislí rodiče se snaží udržovat se školami svých dětí minimální kontakty, což znamená, že s učiteli komunikují pouze zřídka, školní výsledky dětí sledují spíše zprostředkovaně. Hodnoty těchto rodičů mohou být jiné než jsou předávány školou, a proto necítí ve větší míře potřebu se školou spolupracovat, i když ji svým způsobem tolerují. Na srdci jim obvykle

leží pouze blaho dítěte a snaha rozvíjet jeho individualitu. Za tímto účelem mu zajišťují i alternativní zdroje vzdělání nebo různá doučování. Jde o rodiče, kteří své rodičovské povinnosti plní, ale jen v rámci, který si určí sami. Pro školu by takoví rodiče sami o sobě problémem být nemuseli, ale pouze v případě, že by škola neměla povinnost dokumentovat své styky s nimi (Vincent, 2000).

Druhou skupinu problémových rodičů bychom mohli označit jako rodiče špatné. Zpravidla neprojevují zájem o vzdělávání a výchovu svých dětí a nepodporují jejich učení. Nemají obvykle snahu informovat se o způsobech práce školy a její pedagogické koncepci. Budí dojem, že školu a její názory neakceptují a nepodporují ji. Může se jednat o rodiny žijící na okraji společnosti, rodiče, kteří mají svůj vlastní problém (alkoholici, nemocní atd.), ale i rodiny pocházející z jiného kulturního okruhu. Obvykle tyto rodiče neplní dobře své rodičovské povinnosti ani uvnitř rodiny (Mebus 1995).

Třetí problémovou skupinou rodičů z hlediska školy však mohou být i rodiče tzv. snaživí. Ti se naopak snaží komunikovat, účastní se různých setkání, připravují se doma s dětmi na vyučování a dávají najevo podporu škole i učitelům. Učitelé se mohou cítit být těmito rodiči ohroženi zejména jako profesionálové. Požadují od nich jasné zprávy o pokroku dětí, formulace vlastního pedagogického přístupu, poradenství ve výchově a vzdělávání vůbec. Dalším zdrojem potíží s těmito rodiči je časová náročnost takové komunikace (Cullingford, 1996, Thomas 1996).

Skupinu rodičů, která ke škole přistupuje jako její zákazník můžeme charakterizovat ze dvou možných perspektiv. Za prvé rodiče vnímají školu a učitelé jsou pro ně odborníky na poskytování žádaných služeb a vědí nejlépe, jak dělat svou práci, jak získat zákazníky a jak o ně pečovat. Ve druhém pohledu jsou rodiče těmi odborníky na výchovu vlastních dětí, a proto vědí nejlépe, jaké služby (školy) a přístupy mají požadovat.

Postoj školy závisí obvykle na dvou podmínkách. Na vnímání rodičů jako nejdůležitějších osob v životě dětí a také do značné míry na ochotě podrobovat svou práci kritice a požadavkům rodičů a reagovat na ně, popřípadě jim vycházet vstříc, a zároveň

na schopnosti jasně formulovat a obhajovat před rodiči svou práci (Pol, Rabušicová, 1998).

Rodiče tedy mají právo vybrat si z následujících možností participace:

1. zapojit se aktivně do managementu školy a mít přímý vliv na rozvoj školy
2. vyslovovat své potřeby a objednávky jako řadový rodič
3. přijímat to, co je nabízeno a odevzdat se do rukou odborníků, čímž vyjádří svou loajalitu

Hlavní myšlenkou tohoto konceptu je možnost svobodného výběru školy rodiči. Tato okolnost staví školy do soupeřících pozic a vytváří tlak na zlepšování školních výsledků škol (tedy i dětí) i na nadstandardní nabídku v oblasti kurikula, volného času a jiných služeb. Možnost svobodného výběru školy má mít za následek i větší spolupráci rodičů se školou, neboť nabízí možnost ovlivnit kvalitu služeb.

Třetí skupinou rodičů je skupina, kterou bychom mohli nazvat partnery školy. Partnerství je ve vztahu školy k rodičům dnes už nejčastěji používaným výrazem. Nabízí rovnoprávný vztah oběma stranám, tedy vzájemné uznání přínosu partnera pro rozvoj dítěte. V jeho rámci se učitelé snaží potlačovat svou roli odborníků a přijímat pohledy rodičů jako obohacení pro svou práci. Rodiče, jakkoli nejsou odborně vzděláni, mají s výchovou své zkušenosti, znají své děti nejlépe, a proto jsou jejich sdělení pro práci učitelů hodnotná.

Rodiče se ve vztahu ke škole mohou dostávat do role výchovných partnerů, tedy jednotlivců nebo skupin jednajících v zájmu péče o děti, jejich výchovu a vzdělání. Nebo případně do role sociálních partnerů, tedy jednotlivců nebo skupin vstupujících do vztahů se školou v zájmu rozvoje školy jako instituce. V obou případech je obvykle

primárním zájmem rodičů, ať už v pozici výchovných nebo sociálních partnerů, co nejlépe prospět svým dětem. Rozdíl je tedy především v cestách, které k tomuto účelu volí.

Poslední skupinu tvoří rodiče v pozici občanů. Tento vztah je obecně vymezován jako typický vztah mezi občany a státní institucí, přičemž rodiče jako občané uplatňují svá práva a své odpovědnosti vůči školám.

3.2. Počátek spolupráce

V dnešní době školy bojují o každého žáka především pro její existenci. Proto se školy velmi zabývají tím, jak přilákat děti a jejich rodiče z různých koutů měst. Dávno již není jedinou možnou volbou základní škola v místě bydliště. Takzvané spádové školy sice existují stále, rodiče však nemají povinnost zapsat své dítě právě tam. Jediným rozdílem je, že spádová škola dítě zapsat musí, jinde záleží na rozhodnutí školy. Jinými slovy, škola, která není pro vaše dítě spádová si může vybrat, zda se jí dítě zdá pro vstup do školy vhodné či nikoli.

Konkurence škol je značná a pro školy velmi namáhavá. Rodiče, kteří vybírají pro své dítě vhodnou školu se zaměřují především na tyto schopnosti a činnosti školy:

1. zda má škola kvalifikované učitele
2. jakou metodou učí
3. organizaci vyučovacích hodin, možnosti žáků
4. vybavení školy, respektive třídy
5. jakou má škola pověst v okolí nebo mezi ostatními školami

Toto jsou ukazatele, podle kterých se rodiče řídí a škola je nesmí brát na lehkou váhu. Jedním z prvních kroků při výběru správné školy by měla být návštěva vyhlédnutého zařízení. Školy mají vypsané dny otevřených dveří, které také slouží tomuto účelu. Avšak atmosféra těchto vytyčených dnů není pro mnohé rodiče právě průkazná. Škola bývá v tyto dny často odlišná od skutečnosti. Učitelé, žáci i atmosféra jsou na nově přichozí připraveni a jejich chování se podobá prozrazenému pozorování. Proto se spíše doporučuje vybrat si jiný náhodný den, kdy se rodina rozhodne pro prohlídku školy. Dále již záleží na samotné škole, jak tuto výzvu přijme a bude-li s rodinou spolupracovat. Pokud ano, mělo by to vypovídat o školní vstřícnosti, která je pro rodiče budoucího žáka neméně důležitá jako například budoucí třídní učitel.

Dalším bodem pro školu je ředitel. Pokus si ovšem na přichozí udělá čas nebo pověří svého zástupce. Ten odpovídá na jejich případné dotazy, provede je školou, ukáže budoucí třídu, třídního učitele a seznámí je s programem, kterým se škola řídí. Toto všechno by mohlo pozitivně působit jak na rodiče, tak na samotného žáka, který by měl mít také pozitivní pocity z nově vybírané školy.

Informace pro rodiče mohou ovšem poskytovat jak pracovníci školy, ředitel, učitelé, vychovatelé, ale také rodiče a jejich děti, které školu navštěvují. Ostatně míst, kde můžeme sehnat informace o dané škole, je hned několik. Jak už jsem zmínila, mohou to být pracovníci školy osobně, nebo zprostředkovaně na internetových stránkách školy. Dokonce se o základní škole můžeme dozvědět i ve školách mateřských, protože základní školy pečlivě dbají o spolupráci se školami mateřskými a děti z mateřinek připravují na vstup do další školy. Dále se o škole můžeme dočíst v různých městských tiskovinách, či v diskuzích na internetu. Také okolí školy, nám může sdělit některé informace, ke kterým bychom se jinak nemuseli dostat.

3.3. Zápis do první třídy

Zápisem do první třídy by mohla oficiálně začít spolupráce mezi rodinou a školou. Ale je třeba si hned na úvod říct, že zápis nemá pro dítě znamenat stres, ale naopak ra-

dost z toho, že někomu může ukázat, co všechno už umí. Jak už víme, dítě musí být ke studiu přijato, takže stresování opravdu není na místě.

Samozřejmě záleží i na taktu učitele, i když většinou spíše učitelky. Rodiče mají povinnost přivést sebou k zápisu i dítě, nikoli jen přijít a vyplnit přihlášku, a to i v případě, že chtějí nebo žádají o odklad.

Zápis do první třídy znamená jak pro rodiče a děti, tak i pro školu první důležitý kontakt. Rodiče se zde seznámí s budoucím učitelem dětí, dozví se co by dítě mělo mít připravené do školy, jaké znalosti a dovednosti by mělo mít, než nastoupí do školy.

Zpravidla probíhá zápis na dvou úrovních. První z nich je, že rodiče vyplňují dotazníky a formuláře připravené školou, aby měla základní dokumentaci k dítěti, zvláště pro matriku a vlastní školní programy, ve kterých si škola vede evidenci přijatých dětí.

V druhé části, zpravidla během toho, kdy rodiče vyplňují dotazníky, probíhá jakési testování dítěte. Dítě je přivedeno do třídy, která je vyzdobená tak, aby se cítilo příjemně a z jedné části i podobně jako v mateřské školce, na kterou je již zvyklé. Učebna, ve které probíhá zápis, bývá většinou učebnou skutečné první třídy, takže atmosféra je skutečná, jen lehce přizdobena a přizpůsobena zápisu.

Tady už se ho ujímá učitelka, která postupně zjišťuje jeho znalosti. Například jestli dítě umí rozeznávat barvy, geometrické tvary, některé písmena či správné držení tužky při malování. Během povídání s dítětem, na které ovšem nemá učitelka mnoho času (asi 15 minut), máme možnost zjistit úroveň mluvy, logopedické vady a stydlivost nebo naopak přizpůsobivost situaci.

Poté již přichází rodič, v lepším případě oba rodiče. Z psychologického hlediska je lepší před dítětem spíše chválit než kritizovat, co všechno dítě nezvládlo. Pokud už učitel musí něco kritizovat, měl by volit takový přístup, ve kterém by dal najevo, že to není až takový problém, který by se nedal zvládnout ve škole. Případně doporučit rodičům

vhodný způsob nápravy. Zde by také měli rodiče dostat prostor k tomu, aby vyjádřili své dotazy a získali informace o škole, družině, školní jídelně a ostatních nabízených službách školou. V neposlední řadě se zde také dozví o první třídní schůzce rodičů budoucích školáků.

3.4. Školička

Zápisem do první třídy by mohla oficiálně začít spolupráce mezi rodinou a školou. Ale je třeba si hned na úvod říct, že zápis nemá pro dítě znamenat stres, ale naopak radost z toho, že někomu může ukázat, co všechno už umí. Jak už víme, dítě musí být ke studiu přijato, takže stresování opravdu není na místě.

Samozřejmě záleží i na taktu učitele, i když většinou spíše učitelky. Rodiče mají povinnost přivést sebou k zápisu i dítě, nikoli jen přijít a vyplnit přihlášku, a to i v případě, že chtějí nebo žádají o odklad.

Zápis do první třídy znamená jak pro rodiče a děti, tak i pro školu první důležitý kontakt. Rodiče se zde seznámí s budoucím učitelem dětí, dozví se co by dítě mělo mít připravené do školy, jaké znalosti a dovednosti by mělo mít, než nastoupí do školy.

Zpravidla probíhá zápis na dvou úrovních. První z nich je, že rodiče vyplňují dotazníky a formuláře připravené školou, aby měla základní dokumentaci k dítěti, zvláště pro matriku a vlastní školní programy, ve kterých si škola vede evidenci přijatých dětí.

V druhé části, zpravidla během toho, kdy rodiče vyplňují dotazníky, probíhá jakési testování dítěte. Dítě je přivedeno do třídy, která je vyzdobená tak, aby se cítilo příjemně a z jedné části i podobně jako v mateřské školce, na kterou je již zvyklé. Učebna, ve které probíhá zápis, bývá většinou učebnou skutečné první třídy, takže atmosféra je skutečná, jen lehce přizdobena a přizpůsobena zápisu.

Tady už se ho ujímá učitelka, která postupně zjišťuje jeho znalosti. Například jestli dítě umí rozeznávat barvy, geometrické tvary, některé písmena či správné držení tužky při malování. Během povídání s dítětem, na které ovšem nemá učitelka mnoho času (asi 15 minut), máme možnost zjistit úroveň mluvy, logopedické vady a stydlivost nebo naopak přizpůsobivost situaci.

Poté již přichází rodič, v lepším případě oba rodiče. Z psychologického hlediska je lepší před dítětem spíše chválit než kritizovat, co všechno dítě nezvládlo. Pokud už učitel musí něco kritizovat, měl by volit takový přístup, ve kterém by dal najevo, že to není až takový problém, který by se nedal zvládnout ve škole. Případně doporučit rodičům vhodný způsob nápravy. Zde by také měli rodiče dostat prostor k tomu, aby vyjádřili své dotazy a získali informace o škole, družině, školní jídelně a ostatních nabízených službách školou. V neposlední řadě se zde také dozví o první třídní schůzce rodičů budoucích školáků.

3.5. Třídní schůzky

Třídní schůzky jsou kromě zmíněné spolupráce školy a rodiny především nejdůležitější formou přímé komunikace mezi rodiči a školou. První třídní schůzka by měla proběhnout již před začátkem školního roku, pro první třídy se zpravidla uskutečňuje již během června, proto aby se zde hlavně rodiče seznámili s budoucí učitelkou a dozvěděli se tolik potřebné informace pro vstup svých dětí do školy.

Z hlediska spolupráce školy a rodiny je třídní schůzka nejlepším způsobem, jak začít tuto spolupráci praktikovat. Rodiče žáků, kteří nastupují do první třídy mohou významně ovlivnit prostředí, do kterého dítě nastoupí. Školy většinou nemají příliš luxusní vybavení a třídy tvoří především klasické vybavení. Tedy lavice, židle, tabule, skříně. K tomu, aby škola vybavila třídy různými doplňky, které zvelebují třídu a navozují příjemnou atmosféru vhodnou k učení, potřebují školy značné množství peněz.

Když hovoříme o doplňcích, které by škola mohla mít, máme na mysli například koberec uprostřed třídy, na kterém by mohla probíhat výuka, která právě není zaměřená na činnost v lavici. Nebo příjemná barva na zdech třídy, polštářky pro příjemné sezení na židli – především na prvním stupni.

Na třídních schůzkách se tedy rodiče seznámí jak s učitelkou, tak s prostředím, do kterého jejich potomek vstoupí. Rodiče se mohou domluvit a společnými finančními prostředky právě pro tuto svou třídu koupit zmíněný koberec, pomoci s výzdobou, nebo se aktivně podílet na vytváření předmětů pro výuku (např. výtvarné zpracování abecedy).

Na třídních schůzkách ovšem může pedagog řešit pouze otázky, které se týkají celé třídy, ale nikoli otázek jednotlivců. Tím máme na mysli jednotlivých problémů žáků. Učitel nesmí před ostatními rodiči řešit, jaké má daný žák problémy. K řešení těchto problémů slouží konzultace, tedy samostatná schůzka rodiče dítěte a učitele.

3.6. Konzultace

Konzultace je ve slovníku cizích slov popisována jako rada odborníka v nějaké otázce. V našem případě je odborníkem učitel – pedagog a tím, kdo si nechává radit je rodič. Konzultace na základních školách jsou zpravidla prováděny pravidelně a to dvakrát měsíčně.

Konzultaci může navrhnout jak pedagog, tak rodič. Pedagog ji zpravidla navrhuje v případě, kdy má dítě – žák ve škole jakýkoli problém. Rodiče potom mají možnost si s učitelem o dané věci promluvit a společně najít způsob řešení. Pokud navrhnou konzultaci rodiče, může se jednat jak o problémy, tak i pouze o informační schůzku.

Rodiče mohou si mohou přijít pouze pro informace o studijních výsledcích třeba z důvodu nenavštívených třídních schůzek. Ale také mohou přijít objasnit situaci v rodině, kdy se žák může z ničeho nic začít chovat nepřiměřeně situaci a rodiče přijdou vy-

světlit, jaká situace je v rodině (například může jít o nemoc rodičů, rozvod atd.). Pedagog se tak dozví mnoho cenných informací a může potom brát ohled na aktuální stav žáka.

3.7. Třídní výlety

Především se jedná o exkurze a školy v přírodě. Spolupráce školy a rodiny, zde vzniká hned na několika úrovních. Pokud se týče školy v přírodě mohou se rodiče zapojit jednak svou účastí jako vychovatelé – dozor. Rodiče zde mají možnost strávit více času se svými dětmi a zároveň je nechají ve společnosti jejich vrstevníků.

Na prvním stupni školy mohou mít žáci jakýsi blok opouštět rodiče při školních výletech, některé dokonce proto, že jsou zvyklí s rodiči ještě ve školním věku spát ve společné ložnici. Proto je vhodné, když rodič jede také, ale s podmínkou, aby děti zůstaly pohromadě a rodiče měli vlastní pokoj. Je to jedna z možností jak pomoci dětem s osamostatněním.

Další formou spolupráce na úrovni školy v přírodě je její zabezpečení, tedy vyhledání vhodného objektu, domluvení ceny, termínu, případně odvozu zavazadel v případě cestování například vlakem.

Exkurze pro žáky jsou samostatnou kapitolou. Rodiče dětí mají různá povolání a v rámci projektů, na prvním i druhém stupni, nebo volby povolání, v osmé a deváté třídě, je dobré s rodiči navazovat kontakt. V rámci projektů se začleňují do výuky již od první třídy různá povolání, žáci se postupně seznamují s tím, co které povolání obnáší a v deváté třídě by již měli o svém zvoleném povolání vědět dost, aby se mohli správně a sami rozhodnout.

Spolupráce s rodiči spočívá především na jejich ochotě představit své povolání, říci o něm důležité informace, zodpovídat dotazy žáků, případně jim ukázat své pracoviště.

3.8. Školní představení

Snad na všech základních školách se konají školní představení, kde žáci pod vedením pedagogů provozují různá hudební, dramatická, poetická či sportovní představení. Tyto akce se většinou konají u příležitosti významných svátků jako jsou například Vánoce či Velikonoce.

Vánoční představení spolu s prodejem vánočních předmětů jsou oblíbenou akcí jak učitelů a žáků, tak i rodičů. Především v nižších ročnících chce snad každý rodič vidět své dítě vystupovat a předvádět, co se naučilo. Proto mají takové akce velký ohlas.

Zapojení rodičů je zde velmi individuální. V případě, kdy se děti účastní například dramatického vystoupení, potřebují zvláštní oděvy, které jim mohou obstarat rodiče, samozřejmě dobrovolně. S dobrovolností ovšem nejsou problémy, spíše naopak, rodiče se významně podílí na přípravě vystoupení, ať už přípravou oděvů nebo opakováním daného textu nutného k vystupování.

Pomáhat mohou i během takzvaných jarmarků, kdy děti prodávají své výrobky, aby si za ně potom mohly koupit předem domluvené vybavení jen do své třídy nebo případně zaplatit nějaký výlet či exkurzi. V takových případech pomáhají rodiče především tím, že si od žáků výrobky koupí. Žáci v době vyučování, nejčastěji během pracovních činností a výtvarné výchovy, vyrábí výrobky, které souvisí s nadcházejícími oslavami. Ku příkladu na velikonoční jarmark se vyrábí různé kraslice, pomlázky, ale také se sází do květináčů různé bylinky. Děje se tak proto, aby zaujali co největší počet rodičů a oni si pak mohli koupit to, co se jim opravdu líbí.

Děti se zde učí, jak vyrábět předměty, co všechno k tomu potřebují, vytváří reklamu pro své výrobky, aby nalákaly, co největší počet zákazníků. Během prodeje se potom učí jak hovořit se zákazníky, jak se jim věnovat, musí o výrobku vědět potřebné informace. V konečné fázi potom musí rozdělit výdělek na zaplacení nákladů spojených s výrobou předmětů a na výnosy, které mohou použít podle svých předem domluvených představ.

3.9. Výuka cizinců

V dnešní době počty cizinců na českých školách stoupají. Čínské, vietnamské a ukrajinské národnosti jsou už normálními zástupci na našich školách. Problémem ovšem zůstává dorozumívání jak s dětmi, tak s rodiči. Jen velmi malý počet cizinců umí česky nebo anglicky. Proto již teď na některých především pražských školách funguje kurz češtiny pro cizince, která je hrazena grantem a je pro žáky školy bezplatná. Pro studium cizinců na českých školách je český jazyk nezbytný, proto návštěvnost těchto školních kurzů stoupá a je pro děti velmi přínosná.

Ostatně díky cizincům, kteří studují na českých školách, můžeme lépe vyučovat multikulturní výchovu. Spolupracují s námi jak žáci – cizinci, tak i jejich rodiče. Znalost kultury, historie a aktuální situace v té či oné zemi je pro žáky potřebné, především pro pochopení jejich situace. Když se spolužáci dozví o kultuře a zvycích jejich kamaráda – cizince, dovedou ho lépe přijmout do své společnosti.

3.10. Speciální vzdělávací potřeby

Stejně tak jako počty cizinců stoupají i počty integrovaných dětí na základních školách. Děti se speciálními vzdělávacími potřebami vyžadují jak již název napovídá speciální péči. Společně s jejich integrací do běžných tříd je tedy potřeba i zabezpečit jejich přiměřené vzdělávání. Mohou to být děti s poruchami učení, s poruchami chování, ale i lehce mentálně postižené.

Na základních školách můžeme potkat žáky s různými handicapy či děti s autismem. Právě pro tyto žáky je potřeba hledat alternativy pro jejich studium a docházku. Ačkoli se školy stávají bezbariérovými, není pro školy jednoduché změnit stávající školu ze dne na den. Takovou situaci může řešit škola sama například koupí takzvaného schodolezu.

Sám handicapovaný ale tento přístroj samozřejmě nemůže obsluhovat sám, a proto potřebuje svého asistenta. Ne na to, aby za něj zvládal výuku, ale aby ho na výuku do-

pravil. Škola na tyto zaměstnance sice dostává finance, ale příliš mnoho zájemců o tuto práci není, především pro špatné finanční ohodnocení.

Právě v tomto ohledu je spolupráce s rodinou tou nejdůležitější metodou, jak tento problém řešit. Rodiče těchto dětí a jejich blízcí rodinní příslušníci často sami a ochotně dítě do školy doprovází. Aby spolupráce fungovala, musí škola a její pracovníci souhlasit s tím, že ve škole bude přítomný i někdo jiný než zaměstnanec školy.

Podobně jsou na tom i děti s poruchou chování či učení. Tady již nefiguruje osobní asistent, jak se nazývají asistenti handicapovaných, ale asistent pedagoga. Třída, ve které je integrováno několik takových dětí, by měla mít svého asistenta pedagoga. Ten pracuje především s dětmi, které žádné poruchy nemají. Pracuje s nimi, zatímco učitel vysvětluje látku dětem – žákům s problémy. Nemělo by se stávat, že asistent pedagoga je právě s dětmi s poruchou, zatímco učitel pracuje s bezproblémovými žáky.

Existuje ještě varianta, že dítě trpí autismem, podle zkušeností takové dítě – žák nemusí mít dlouhodobě vůbec žádné problémy ve škole. Všechno mu jde lehce, žádné výkyvy chování se nevyskytují. Po celou dobu je u něj ovšem asistent, v tuto chvíli už to ale není asistent pedagoga, protože v této zvláštní situaci je pouze s tímto jedním klientem.

Dokud žák vše zvládá a nemá obtíže, nemá vlastně práci ani asistent. Jeho práce přichází hlavně ve chvílích, kdy se na žákovi objeví první potíže, může být nervózní až agresivní. Často si ve stresových okamžicích neví rady a dělá vše bez rozmyslu a bez pomýšlení na následky.

Do takových situací se může dostat jak před písemnými testy nebo jiným druhem zkoušek, ale také v situaci, kdy se náhle změní vyučující nebo jen odpadne hodina. V těchto situacích je zvláště potřeba mít ve třídě asistenta. Žákovi pomůže a ten se většinou uklidní.

Ovšem ani taková práce není nijak exkluzivně placená, a proto většina asistentů je z řad rodiny nebo studentů z pedagogických škol na praxi, nejméně často z řad dobrovolníků. Škola se v tomto ohledu snaží s rodinou spolupracovat především tak, že hledá dobrovolníky, studenty z pedagogických škol nebo případně jedná přímo s rodinou jak by se situace dala řešit.

3.11 Profesionální poradenství

Poté co školství prošlo reformou a z původních dvou přihlášek, které si mohli žáci základních škol podat na následné střední školy, zbyla pouze jedna, musí žáci pečlivě volit svoje budoucí povolání a profesní zaměření. Také proto na základních školách vznikl takovýto druh služby (pomoci) žákům, ale také jejich rodičům.

Na základních školách se již praktikuje profesionální poradenství během výuky v 8. a 9. ročníku. Jde především o to, pomoci žákům vybrat a rozhodnout se pro adekvátní střední školu nebo učiliště podle jejich schopností a možností.

V první fázi tohoto výběru jsou žákovi dávány různé dotazníky, které mají za úkol zjistit jeho zájmy, dovednosti a také možnosti rodiny. V dovednostním dotazníku se můžeme dozvědět, co žákovi jde v tom kterém předmětu, ve kterých oblastech si je jistý a podobně. V zájmovém dotazníku potom zjišťujeme, co rád dělá nezávisle na rodičích nebo škole. Ať už jsou to sporty, péče o malé děti nebo starost o přírodu. V neposlední řadě také zjišťujeme jaké postavení vůči nové škole mají rodiče a jak moc je jimi ovlivněn.

Ve druhé fázi se již žák samostatně, případně se svými rodiči rozhoduje o následující škole. V tuto dobu mohou využít jak porady s třídním učitelem, tak rady od koordinátora profesionálního poradenství, který už má také své místo na základních školách. Zde se zhodnotí uvedené dotazníky, rozhovor jak s žákem, tak s jeho rodičem a doporučí se obor (zaměření), případně škola.

3.12 Komunikace

Komunikace je pro spolupráci mezi rodinou a školou nezbytná. Je nesmírně důležité informovat rodiče o stavu jejich syna nebo dcery ve škole. Stejně tak je pro školu nezbytný kontakt s rodiči už jen při případné nemoci žáka.

Komunikace se rozvinula natolik, že dnes již nemusíme zůstat pouze u osobního kontaktu. Častá je komunikace telefonická, ať již hovorem nebo textovou zprávou. Téměř každý vlastní mobilní telefon a tudíž se jak pro učitele, tak pro rodiče stává komunikace přes textové zprávy běžnou praxí.

Například omlouvání žáků z důvodu nemoci se již nepraktikuje přes hospodárku školy, jak tomu bývalo, ale rovnou telefonicky třídnímu učiteli. Učitel tak má přehled o tom, kde žák je a může tímto postupem vcelku rychle zjistit, zda není právě „za školou“.

Jedním z dalších způsobů komunikace mezi rodiči a učiteli je také použití e-mailové zprávy. Ty se využívají k posílání většího množství úkolů, či žádostí o uvolnění. Zpravidla ale jejich počet na základních školách není velký.

Na některých základních školách je již v provozu počítačový program zvaný Bakalář. Tento program vede škola, zapisuje do něj všechny údaje o žákovi, jeho klasifikaci, poznámky, handicap, obtíže, docházku apod. Rodiče mají tento program také a vlastní heslo, které jim zabezpečí podívat se na stránky svého dítěte. Učitelé průběžně zadávají všechny známky a potřebnou dokumentaci a rodiče si tak mohou v krátké době vše zkontrolovat. V budoucnu by se měl tento program nebo jemu podobný zavádět ve všech základních a středních školách, neboť se jeho fungování osvědčilo.

Spolupráce v praxi

Jak již bylo řečeno v předchozích částech, spolupráce školy a rodiny má mnoho různých forem a týká se interakce tří subjektů – rodičů, učitelů a samotného žáka. Každý z těchto subjektů má svoje vlastní požadavky a potřeby, které obvykle nejsou v rovnováze, takže spolupráce není v žádném případě statický a časově neměnný proces, ale je naopak dynamický s neustálou změnou pozic jednotlivých účastníků.

Celou situaci komplikuje fakt, že jak rodičové, tak žáci a pochopitelně i učitelé nejsou jednoduší skupina, ale jedinci, kteří se od sebe v přístupu ke škole velice liší a v čase mění (patrně nejvýraznějším je proces dospívání, kterým projdou žáci).

Je proto zajímavé zmapovat zkušenosti a názory těchto tří skupin lidí na proces spolupráce školy a rodiny. Zjistit, jakými formami probíhá nejčastěji, jaké jsou největší problémy a kde naopak panuje všeobecná spokojenost.

Výzkum v podobě dotazníků byl proveden na základní škole v Praze 10, což se pochopitelně projevilo na jistém zkreslení výsledků, které jsou tudíž platné pouze pro tuto konkrétní instituci a nemějí univerzální platnost, o což se tato práce nesnaží. Cílem je jednoduše zmapovat situaci na této škole.

Základní škola je fakultní a poskytuje rozšířenou výuku jazyků. Navštěvují ji děti především z blízkého okolí, to znamená děti ze středních a nižších středních skupin obyvatelstva. Specifikem školy je skutečnost, že ji navštěvuje poměrně velké procento dětí cizích národností (ukrajinské, vietnamské a čínské), což je mimo jiné způsobeno i blízkostí čínské školy, která s danou školou spolupracuje ve výuce čínského jazyka a pomáhá při problémech s komunikací jak s žáky, tak i s rodiči.

To znamená, že do výsledků byly zahrnuty i tyto děti a jejich rodiče (pokud to bylo možné), ale je třeba zdůraznit, že výzkum nebyl veden s cílem zmapovat specifika národnostních menšin (na to by byl vzorek osob přeci jen příliš malý). Předložené výsledky se tudíž týkají souhrnných odpovědí všech dotazovaných osob.

1. Dotazník a hypotézy

V této části bude shrnuta tvorba dotazníku, hlavní aspekty jeho tvorby a nakonec i výchozí předpoklady, které hodlám ověřit dotazníkem.

1.1. Postup tvorby dotazníku

Cílem zkoumání této bakalářské práce je spolupráce školy a rodiny, kterážto se týká tří subjektů – rodičů, žáků a učitelů – jak již bylo v předchozích částech uvedeno. Dotazníky byly tvořeny uzavřenými a polootevřenými otázkami. Polootevřené otázky byly používány v případech, kdy existovalo více možných odpovědí na danou otázku a sloužily k pokrytí většího spektra možností, než by dokázala pokrýt otázka uzavřená.

Otázky byly zaměřeny na tři základní tématické okruhy – komunikace, spolupráce rodičů při školních akcích a rodičovský dohled nad školním prospěchem.

Žáci představují první skupinu, která byla podrobena výzkumu. V tomto případě se dotazník zaměřil především na rodiče (a další příbuzné) a jejich vztah a formy spolupráce se školou. Je tomu tak proto, že je bez vztahu rodičů k dětem a jejich školním potřebám, pro školu velice obtížné s dětmi pracovat a vychovávat je.

Dotazník pro rodiče potom celkem logicky obsahoval duální otázky k těm z dotazníků pro děti, s cílem zjistit odlišnosti ve vnímání jednotlivých aspektů spolupráce. To znamená, pokud dotazník pro děti obsahoval otázku „*Pomáhají ti rodiče s přípravou do školy*“, obsahoval ten pro rodiče otázku „*Pomáháte dětem s přípravou do školy*“ Ro-

diče navíc vyplňovali otázky pro každé dítě zvlášť, jinak by nebylo možné provést porovnání, protože by nutně docházelo k „průměrování“ odpovědí.

To bylo provedeno na statistické úrovni celé třídy, nikdy se neporovnávaly přímo odpovědi rodiče a jeho dítěte, protože cílem výzkumu rozhodně nebylo srovnat rozdíly mezi rodiči a jejich dětmi, ale sledovat celkové rozložení jednotlivých názorů. Je pochopitelné, že se názory rodičů a jejich dětí budou lišit, otázkou je jak moc se to promítne do celkových výsledků.

Otázky pro učitele byly zaměřeny především na rodiče žáků. Zjišťovaly zájem rodičů o prospěch jejich dětí obecně, což je důležité především pro srovnání s ostatními skupinami. Důležitý je také komunikační kanál, který učitelé pro kontakt s rodiči, používají nejčastěji, což je skupina otázek totožná s předchozími dvěma skupinami.

1.2. Pracovní hypotézy

Jak bylo řečeno na straně 29, otázky jsou řazeny do třech hlavních tematických okruhů – komunikace, spolupráce rodičů při školních akcích a rodičovský dohled nad školním prospěchem.

1. U komunikace předpokládám velký podíl používání moderních komunikačních technologií rodiči při komunikaci s učiteli, který bude srovnatelný s tradičními formami komunikace (tj. třídními schůzkami).
2. U spolupráce při školních akcích očekávám velký zájem rodičů, ovšem především v rovině deklarací, než skutečné pomoci.
3. Rodičovský dohled nad svými dětmi očekávám důkladný a průběžný. Ačkoli se mohou lišit názory rodičů a dětí, tak většina rodičů bude své děti skutečně sledovat a s povinnostmi jim pomáhat.

Dané předpoklady vycházejí především z mých osobních zkušeností.

2. Žáci

První skupina otázek měla za cíl zmapovat pomoc při školní přípravě, to znamená jak aktivně rodiče přistupují k povinnostem svých dětí, jakou projevují snahu a zájem z pohledu vlastních dětí. Bylo zde rovněž zkoumáno, který s rodičů (či příbuzných) se do přípravy zapojuje nejaktivněji, i když se předpokládá, že oním člověkem je matka dítěte.

Rovněž byl zjišťován zájem dětí o tyto rodičovské aktivity. Tato otázka by nedávala smysl v čistě českém prostředí, kde se rodina o dítě tradičně velice stará (a malá starost o školní potřeby dětí je brána jako jeden ze znaků nefunkční rodiny) a je předpokladem, že jsou děti se zájmem rodičů spokojeni, nebo by ocenili menší, ale v multikulturním prostředí školy význam má, protože kupříkladu čínští rodiče postupují zcela odlišně.

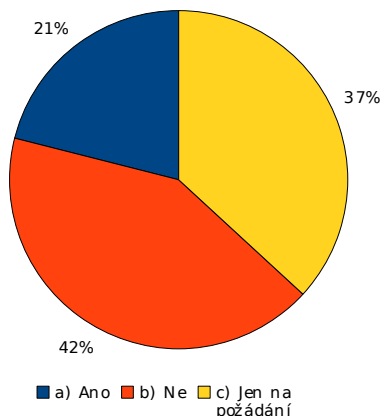
Další skupina otázek se zaměřila na to, jak rodiče sledují školní prospěch svých dětí a jak komunikují se školou. Což zahrnuje účast na třídních schůzkách, nebo sledování školních výsledků dítěte. Důležitá otázka byla zaměřena na změnu v komunikačních kanálech, ke které došlo v důsledku technického pokroku v uplynulých letech. Jak bylo uvedeno na straně 27, došlo k odstranění nepřímé komunikace přes prostředníka a rodiče dnes běžně komunikují s učitelem přímo.

A poslední skupina otázek byla zacílena na vyhodnocení akcí, které pořádá škola, ale které nemají přímý vztah k výuce (protože ta je povinná a navíc byla pokryta otázkami z minulé skupiny). Zjišťovala se účast žáků na školních akcích a rovněž zájem rodičů o tyto školní aktivity svých ratolestí.

2.1. Vyhodnocení odpovědí

2. Pomáhají ti rodiče s přípravou do školy?	6	7	8	9	Σ
a) Ano	4	14	12	21	51
b) Ne	8	0	21	18	47
c) Jen na požádání	7	8	9	6	30

Tabulka 1: Pomoc s přípravou do školy

Graf 11: Pomoc s přípravou do školy

Těsně nadpoloviční většina rodičů svým dětem při školních povinnostech pomáhá. Z výsledků nikterak nevyplývá, že by se nějak lišila situace nižších a vyšších ročníků, což značí, že pomoc rodičů je závislá především na jejich možnostech, zájmu, anebo znalosti faktu, že jejich dítě pomoc se školními povinnostmi nepotřebuje.

3. Který z rodičů, nebo příbuzných ti nejvíce pomáhá s přípravou?	6	7	8	9	Σ
a) Matka	24	24	36	42	126
b) Otec	0	9	12	12	33
c) Sourozenci	0	3	6	9	18
d) Prarodiče	0	0	0	0	0
e) Jiný	6	0	12	12	30

Tabulka 2: Nejvíce pomáhající osoba

Podle očekávání nejvíce pomáhající osobou je matka dítěte, jíž označilo nejvíce dětí. Vzhledem k tomu, že v této otázce bylo možné zaškrtnout více možností, dostalo se i na ostatní členy rodiny. Nejčastější zmiňovaná možnost v kolonce jiné byla Nikdo.

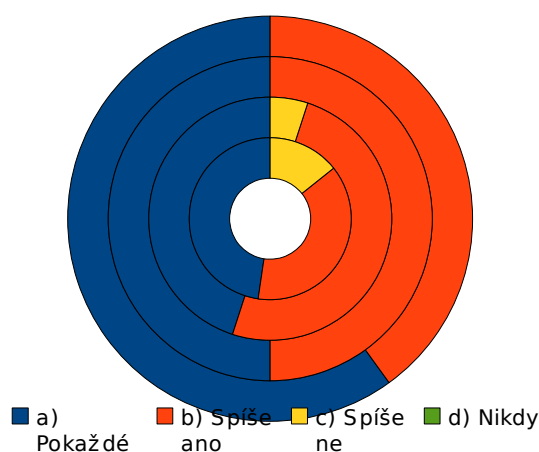
4. Chtěl(a) bys více rodičovské péče ohledně školy?	6	7	8	9	Σ
a) Ano	3	9	12	18	42
b) Ne	27	21	48	45	141

Tabulka 3: Zájem dětí o rodičovskou pomoc

Předchozí otázky nezohledňovaly vlastní zájem dětí o pomoc, takže nebylo možné poznat, zda skutečnost, že rodiče žádnou pomoc neposkytují vyplývá z jejich znalosti toho, že jejich dítě pomoc nepotřebuje, či z jiných příčin (nedostatek času, zájmu, starost o jiného potomka, ...). Tato otázka dokazuje, že existuje nevýznamný počet dětí, které by ocenily větší zájem o rodičovskou pomoc.

5. Účastní se tví rodiče třídních schůzek?	6	7	8	9	Σ
a) Pokaždé	18	15	27	30	90
b) Spíše ano	12	15	30	24	81
c) Spíše ne	0	0	3	9	12
d) Nikdy	0	0	0	0	0

Tabulka 4: Účast rodičů na třídních schůzkách

Graf 12: Účast rodičů na třídních schůzkách

Tabulka 2 obsahuje nenormalizovaná data, takže ačkoli její hodnoty ukazují na rostoucí trend, normalizovaná čísla (podělená počtem dotázaných dětí) ukazují, že je ve všech ročnících přibližně stejné procento odpovědí ano.

7. Jakým způsobem komunikují tvoji rodiče s třídním učitelem	6	7	8	9	Σ
a) Osobně na třídních schůzkách	21	30	51	51	153
b) Telefonicky	3	9	15	27	54
c) e-mailem	6	18	6	0	30
d) Nijak	0	0	0	0	0
e) Jinak	0	0	0	3	3

Tabulka 5: Způsoby komunikace rodičů s učitelem

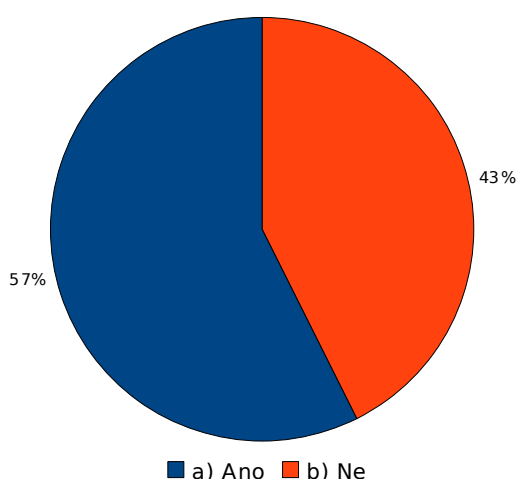
Z údajů vyplývá, že drtivá většina rodičů se schůzek účastní. Drobný rostoucí trend vynechávání schůzek u vyšších ročníků je spíše důsledkem statistické chyby.

V této otázce se nenašel jediný žák, který by označil svoje rodiče jako netečné ke svým školním výsledkům.

Jak se zdá, tak nejčastějším způsobem komunikace rodiče s učitelem zůstávají třídní schůzky. Je to logické, protože ne všichni učitelé jsou ochotni a schopni používat ostatní komunikační kanály (e-mail, mobilní telefon), stejně tak i ne všichni rodiče mají zájem tímto způsobem komunikovat.

8. Účastníš se aktivně akcí, které pořádá škola?	6	7	8	9	Σ
a) Ano	18	27	27	33	105
b) Ne	12	3	33	30	78

Tabulka 7: Účast na školních akcích

Graf 13: Účast na školních akcích

9. Jakých školních akcí se aktivně účastníš?	6	7	8	9	Σ
a) Vědomostní olympiáda	3	6	9	3	21
b) Sportovní akce	12	24	12	30	78
c) Vystoupení	12	24	27	12	75
d) Jinak	3	0	21	27	51

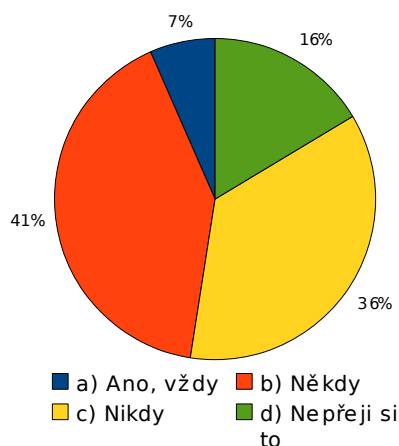
Tabulka 8: Školní akce

Přibližně 60% žáků se podílí na akcích, které nemají přímou souvislost s výukou.

Nejpopulárnější akce jsou sportovní a umělecká vystoupení (například na Vánoce a Velikonoce). Další velice hojně zastoupená možnost je výroba předmětů na jarmarky.

10. Účastní se rodiče tvých školních vystoupení?	6	7	8	9	Σ
a) Ano, vždy	3	6	3	0	12
b) Někdy	12	15	30	18	75
c) Nikdy	15	3	21	27	66
d) Nepřeji si to	0	6	6	18	30

Tabulka 9: Účast rodičů na školních vystoupeních

Podíl rodičů navštěvujících tyto akce je zhruba poloviční. Téměř pětina dětí si jejich přítomnost na těchto akcích nepřeje, přičemž poměrně velké procento těchto odpovědí je z devátého ročníku, kde se pravděpodobně už projevuje puberta. Asi 40% rodičů tyto akce nenavštěvuje vůbec.

3. Rodiče

První skupina otázek měla stejný cíl jako otázky pro žáky – zjistit jak rodiče pomáhají při školní přípravě – tentokrát z pohledu samotných rodičů. Významným rozdílem je otázka zjišťující vztah dotyčného k dítěti, která nahrazuje dotaz na rodiče, který se mu věnuje nejvíce. Předpokládá se, že dotazník bude vyplňovat osoba, která se dítěti věnuje nejvíce. Stejně tak i otázku na množství pomoci nahradil dotaz na to, zda dítě žádá svoje rodiče o pomoc, nebo zda rodiče pomoc nabízejí sami.

Další skupina otázek je stejně jako předtím zaměřena na způsoby komunikace, přičemž se předpokládá, že tato část bude vyplněna stejně, nebo velice podobně.

Poslední otázky se týkají školních aktivit, které se netýkají přímo vyučování. Zjišťují stav podpory rodičů pro různé školní akce, zda se nějaké akce aktivně účastnili a především to, zda podporují snažení svých dětí jejich návštěvou.

3.1. Vyhodnocení odpovědí

Otázka/odpověď	A	B	C	D	E
1. Pomáháte vašim dětem s přípravou do školy?	157	23			
2. V jakém vztahu jste k žákovi?	129	51	0	0	
3. Žádá vás dítě o pomoc s přípravou?	168	12			
4. Účastníte se třídních schůzek?	123	34	23		
5. Sledujete průběžně školní výsledky vašich dětí?	180	0			
6. Jakým způsobem komunikujete s třídním učitelem?	113	31	26	10	0
7. Podporujete vaše děti v účasti na školních akcích?	178	2			
8. Jakých školních akcí jste se aktivně účastnili?	28	4	133	15	
9. Účastníte se školních vystoupení vašich dětí?	148	25	7		

Tabulka 10: Odpovědi rodičů

Přesné znění odpovědí je v příloze práce.

Odpovědi rodičů na první otázku se liší. Celých 42% dětí označilo odpověď ne, přičemž tu samou odpověď označilo pouze 13% rodičů. Mezi rodiči a dětmi tudíž panuje zcela zásadní rozdíl v názoru na to, co je to pomoc se školou.

Bod číslo dvě nám dává přesnější představu o počtu ostatních členů rodiny, kteří se věnují výuce dítěte, protože předpokladem je, že se na vyplnění dotazníku podílel ten rodič, jež se dítěti věnuje nejvíce. Zde se mírně snížil podíl matek a vzrostl podíl otců, což je poněkud nečekaný výsledek. Ostatní příbuzní nebyli zahrnuti, což možná vedlo ke zkreslení výsledků, jelikož byl dotazník pro „rodiče“ a ne pro „osobu, která ti pomáhá nejvíce“.

Výsledky třetího bodu jsou zajímavé. Porovnáním s čísly dětí dojdeme k závěru, že ačkoli drtivá většina dětí žádá rodiče o pomoc se školou, více než pětina by jich ocenila větší zájem ze strany rodičů. Z toho plyne, že se jim poměrně značná část rodičů (alespoň podle názoru svých potomků) nevěnuje dost.

Odpovědi rodičů na otázku ohledně četnosti návštěv schůzek se liší. Poměrně větší počet rodičů (68%) se označil za pravidelné návštěvníky schůzek, než byl počet označený jejich dětmi (49%). Předpokládá se, že v tomto případě se rodiče o něco vylepšují a neberou občasnou nepřítomnost jako tragickou. Naopak větší počet rodičů se označil jako nenavštěvující žádné schůzky, ale počet odpovědí na tuto otázku je jak u rodičů, tak i u žáků na úrovni statistické chyby.

Vzácná shoda byla dosažena u otázky číslo 5, kde všechny děti i samotní rodiče zvolili možnost ano, tj. rodičové provádějí průběžnou kontrolu. Stejně tak vyrovnaná byla skupina odpovědí na otázku zaměřenou na nejčastější formu komunikace. Většina rodičů navštěvuje schůzky, formy přímé komunikace (telefon, e-mail) používá pouze část rodičů.

Většina rodičů rovněž prohlásila, že podporuje svoje děti ve školních akcích, bohužel však z odpovědi ano nevyplývá forma oné pomoci. Podle výsledků dětí se zdá být pravděpodobné, že velká část rodičů tyto akce nezakazuje a považuje to za svojí podporu.

Rozpory byly i mezi návštěvností rodičů na školních akcích. Daleko větší podíl rodičů se označil (82%), než byl označen (42%) za návštěvníky akcí. Tento rozdíl mezi odpovědmi rodičů je největší z celého dotazníku. Vypadá to, že rodiče mají snahu počet svých návštěv přeceňovat a jejich děti zase podceňovat.

4. Učitelé

Specifické jsou otázky hodnotící aktivní zájem rodičů o jejich ratolesti (a to zejména v případech, kdy nebyly hlášeny žádné problémy – tj. v okamžiku, kdy komunikaci nevyvolal učitel, či škola, ale rodič). Rovněž ty, hodnotící vztah rodičů ke škole a jejich snahu jí pomáhat. Tímto totiž rodiče dětem ukazují důležitost, kterou pro ně škola, potažmo jejich výuka, má.

4.1. Vyhodnocení odpovědí

Otázka/odpověď	A	B	C	D	E
1. Pomáháte vašim dětem s přípravou do školy?	157	23			
2. V jakém vztahu jste k žákovi?	129	51	0	0	
3. Žádá vás dítě o pomoc s přípravou?	168	12			
4. Účastníte se třídních schůzek?	123	34	23		
5. Sledujete průběžně školní výsledky vašich dětí?	180	0			
6. Jakým způsobem komunikujete s třídním učitelem?	113	31	26	10	0
7. Podporujete vaše děti v účasti na školních akcích?	178	2			
8. Jakých školních akcí jste se aktivně účastnili?	28	4	133	15	
9. Účastníte se školních vystoupení vašich dětí?	148	25	7		

Tabulka 11: Odpovědi učitelů

Přesné znění odpovědí je v příloze práce.

Skupina učitelů byla nejmenší, takže není možné udělat přímé porovnání s výsledky dětí a rodičů, jako tomu bylo v předchozích částech. Navíc, dotazník pro učitele zahrnoval i žáky z ročníků, které nebyly do testu zahrnuty a to z důvodu většího počtu odpovědí, jejich dotazy a odpovědi byly jiné. A v neposlední řadě byl dotazník pro učitele souhrnný za všechny své žáky, což srovnání znemožňuje zcela. Tento dotazník a jeho výsledky jsou spíše doplňkové.

V zásadě je možné říct, že na straně učitelů panuje poměrně značná spokojenost ohledně zájmu rodičů o prospěch svých dětí. Z výsledků sice plyne, že většina rodičů nevyužívá (respektive prakticky nevyužívá) konzultace, ani nejsou aktivní v komunikaci s učitelem, pokud nejsou s dítětem nějaké potíže, ale většina učitelů označila „svoje“ rodiče za aktivní a zájímaví se o zájmy svých dětí.

Závěr

Cílem bakalářské práce bylo popsat formy spolupráce postupně rozebrat a zjistit, jaké výhody mají pro školu a pro žáky. Jako doplněk bylo potom vypracováno dotazníkové šetření, mající za cíl zmapovat konkrétní situaci na jedné škole.

Toto zadání bylo splněno.

Pro tuto formu činnosti byla použita metoda pozorování a zapojení se do spolupráce se školou. Vybrala jsem si tedy základní školu, sídlící na Praze 10, ve které jsme také nastoupila na odbornou stáž. Z poznanych skutečností byla vypracována tato bakalářská práce. Dalo by se tedy říct, že téměř všechny poznatky, které zde naleznete, jsou napsány z vlastního pohledu a pozorování. Samozřejmě práce obsahuje i některé důležité názory a pohledy významných pedagogů a sociologů.

Druhým cílem této práce bylo zjistit názory všech tří subjektů nezávisle na sobě – tedy učitelů, žáků i rodičů. Cílem bylo zjistit názory a postoje k otázkám příprav do školy, školních akcí (podpory či nepodpory ze stran rodičů) a zjistit všeobecný postoj rodičů ke studiu svých dětí, potažmo ke svým dětem.

Toto zadání bylo splněno.

Zde byla použita metoda dotazníku. Pro každého ze tří subjektů (učitelům, žákům, rodičům) byla zhotovena jiná verze dotazníku. Otázky měly vcelku stejná témata, ale pro každého zvolena tak, aby údaje z nich získané byly co nejpřesnější. Kromě otázek zjišťujících spolupráci se školou byly zadávány i otázky týkající se komunikace mezi školou a rodinou, protože právě komunikace je velmi účinným pojítkem jakékoli spolupráce. Odpovědi ze všech dotazníků byly převedeny do přehledných tabulek a pro žáky i zpracovány na grafy.

První hypotézu o velkém podílu moderních komunikačních technologií při komunikaci s rodiči se nepodařilo potvrdit. Jejich zjištěný podíl byl sice vysoký, ale v porovnání s tradiční formou komunikace osobním kontaktem (vesměs na třídních schůzkách), byl menšinový. Příčina je pravděpodobně ve skutečnosti, že mnoho starších učitelů má bariéry při používání těchto postupů (v případě e-mailů), nebo jednoduše nevidí důvod, proč rodičům dávat k dispozici svoje soukromé telefonní číslo.

Hypotéza týkající se spolupráce se nepotvrdila, především pro nedostatek časových možností a zájmu ze strany rodičů. Jediné, co se potvrdilo, je, že rodičové daleko častěji proklamují nějakou snahu pomoci, než ji skutečně poskytují.

Poslední hypotéza o tom, že rodiče svoje děti ve škole sledují se potvrdila. Jak děti, tak rodičové se vzácně shodli na odpovědích a přestože by poměrně významná část dětí ocenila větší rodičovský zájem, v celkovém pohledu se dá říct, že se rodičové o školní povinnosti a výsledky svých dětí zajímají.

První dva předpoklady tak byly splněny zčásti, ovšem poslední bezzbytku.

Resumé

Spolupráce školy a rodiny

V úvodu práce byly uvedeny cíle a záměry, které mají být naplněny. Šlo zejména o zmapování spolupráce rodiny se základní školou. A to jak spolupráce na úrovni komunikace, tak spolupráce pomáhající k rozvoji školy a ve prospěch školy a jejich žáků.

V kapitole první s názvem „O škole a rodině“ byl stručně rozebrán vývoj školství v českých zemích a následně vzdělávací programy, které jsou otázkou současnosti. Je zde uvedena také struktura současného českého školství od preprimárního školství až po druhý stupeň terciárního vzdělávání. Neméně důležitou podkapitolou jsou funkce školy, pojetí základního vzdělávání spolu s jeho cíli a klíčovými kompetencemi.

Ve druhé kapitole s názvem „Rodina“ jsou uvedeny především funkce rodiny. Dále jsou uvedeny typy rodičovské péče a jejich následné promítnutí během školní docházky.

Ve třetí kapitole pod názvem „Spolupráce školy a rodiny“ jsou rozebrány různé formy této spolupráce. V první řadě to je charakteristika „Základu spolupráce“, kdy si jak rodiče tak učitelé musí uvědomit, že společné a jednotné působení na dítě je oním základem. Pokračuje „Počátkem spolupráce“, kdy mají rodiče možnost vybrat si vhodnou školu pro své dítě a jaké metody k tomu volí. Další podkapitolou je potom „Zápis do první třídy“, kdy už mají rodiče školu vybranou a zápisem začíná jejich spolupráce se zvolenou školou.

„Školička“ je název následující podkapitoly, ve které je popsán průběh tzv. přípravy do školy, pořádaný danou základní školou, která dítě přijímá. Následují podkapitoly „Třídní schůzky“ a „Konzultace“. Zde je řešena otázka spolupráce, kterou nabízí škola rodičům a její přijetí mezi rodiči.

V podkapitolách s názvy „Třídní výlety“ a „Školní představení“ jsou uvedeny možné přístupy ke spolupráci se školou, ve kterých jsou na té aktivnější straně právě rodiče. „Výuka cizinců“ a „Speciální vzdělávací potřeby“ uvádí ty druhy spolupráce, bez kterých nelze tyto děti zařadit do běžných českých základních škol. Výuka cizinců zahrnuje výuku českého jazyka a následnou výuku v českém jazyce. V posledních dvou podkapitolách s názvy „Profesní poradenství“ a „Komunikace“ byly uvedeny nástroje jak pro výběr střední školy, tak k lepší komunikaci mezi školou a rodinou a nové formy komunikace vyvinuté a používané během několika let minulých.

Čtvrtá kapitola s názvem „Spolupráce v praxi“ je zaměřena především na dotazníky a jejich zaměření. Byly zadány tři různé dotazníky pro tři cílové skupiny na jedné základní škole. První se týkal žáků školy a jejich pohledu na postavení rodičů ke školní docházce svých dětí. Druhý dotazník zaměřený na rodiče a s velmi podobnými otázkami jako v dotazníku pro děti, ale postavený tak, aby rodiče sami sdělili své postavení vůči školní docházce svých dětí. Poslední třetí dotazník byl určen pro samotné učitele a zabýval se otázkami jejich pohledu na spolupráci s rodiči dětí navštěvující danou školu. Poté již následovalo samotné zhodnocení výsledků všech dotazníků.

Anotace

Tato bakalářská práce je o spolupráci mezi školou a rodinou. Je zde velké množství možností spolupráce s rodinou. V současné době si rodiče mohou vybrat, která škola je pro jejich děti nejlepší. Zabýváme se zde základní školou, její komunikace s rodinou v průběhu studia, zapojení rodičů do výuky ale také samotným počátkem školní docházky.

Klíčová slova

spolupráce, rodina, základní škola, dítě

Annotation

This baccalaureate work is about cooperation between school and family. There are a lot of ways how to cooperate with a family. At present parents can choose which school is for their children the best. We are engaged in elementary school, communications between school and family during attendance, involvement parents to education but beginning school attendance too.

Keywords

cooperation, family, elementary school, child,

Seznam použité literatury

Radomír Havlík, Jaroslav Koťa. *Sociologie výchovy a školy*. Vyd.2. – Praha. Portál 2007
ISBN 978-80-7367-327-7

David Fontana. *Psychologie ve školní praxi*. Vyd. 2. – Praha. Portál 2003
ISBN 80-7178-626-8

Gustav Keller, Brigita Thewaltová. *Jdeme do školy*. Nakladatelství Nový život. Praha 1994
ISBN 80-900166-9-3

Lumír Klimeš. *Slovník cizích slov*. Státní pedagogické nakladatelství. Praha 1998
ISBN 80-04-26710-6
ISBN 80-7235-023-4

Kraus, Poláčková. *Člověk – prostředí – výchova*. Paido. Brno 2001
ISBN 80-7315-004-2

Jan Průcha. *Moderní pedagogika*. 3. přepracované a aktualizované vydání. Portál. Praha 2005
ISBN 80-7367-047-X

Rabušicová, Čiháček, Emmerová, Šedřová. *Vztahy školy a rodiny*. Pedagogická fakulta UK. Praha 2002

Vladimíra Spilková a kolektiv. *Proměny primárního vzdělání v ČR*. Vyd.1. Praha, Portál 2005.
ISBN 80-7178-942-9

Stanislav Střelec et al. *Kapitoly z teorie a metodiky výchovy I*. Paido. Brno 1998.
ISBN 80-85931-61-3

Martina Šrámková. *Rukověť rodiče malého školáka*. Albatros. Praha 2005.
ISBN 80-00-01491-2